

B İ B L İ Y O G R A F Y A

SUAT SINANOĞLU, *L'Humanisme à Venir*, — Université d'Ankara - Faculté des Lettres — Institut de Philologie Classique 6. Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi 1960, IV — 258 Sa.

Hemen söyliyelim: Yazarı, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Yunanca Dil ve Edebiyatı profesörü olup klâsik öğretimin yurdumuzda yerleşmesi için sebatlı çalışmalarıyla tanınmış olan bu kitap, denebilir ki, hem ele aldığı konu, hem bu konuyu işlemesi açısından son yıllarda yurd içinde yayınlanmış eserlerin önem bakımından en ileri gelenlerinden biridir. Çünkü, sadece başlığa bakılacak olursa, eserin geleceğin Humanizmasını incelediği sanılır, oysaki yazar, Humanizmanın *asıl* anlamına sadık kalmıştır ve onun filolojik-tarihsel bir incelemesiyle yetinmekten çok uzaktır; aksine, Türkiye hattâ dünya için mümkün olan biricik eğitim ilkelerinin neler olabileceği konusu üzerinde durmaktadır.

Yazar, şimdiye kadar gösterilen bütün çabalara rağmen yurdumuza gerçek Batılı eğitimin neden giremediğini incelemekle işe başlamaktadır: Batıda tahsilde bulunmuş olan genç öğrenci, orada içinde bulunduğu şartların ona bağışladığı vecdin içinde, kendi yurdunda egemen olan durumu kolayca unutmuyor; fakat bu durumla karşı karşıya gelince, bir insan topluluğuna yüzyıllardan beri yerleşmiş olan inançları, alışkanlıkları, yani toplumun normlarını teşkil eden esasları bir çırpıda söküp atmanın ne kadar güç bir iş olduğunu gözden kaçırmış olduğu için, hayal kırıklığına uğruyor. Üstelik yurdunu değiştirmek kararıyla çalışmak isteyen genç, iki yanlı bir durumun içindedir: Bir yandan, kendisi, aldığı eğitim gereğince, gözlemlerini genelleştirip kavram haline sokamıyor, öte yandan, toplum, Batının dinamizmini kabul etmek istediği halde, içine gömülü bulunduğu birkaç yüzyıllık törelerden ve alışkanlıklardan kendini kurtaramıyor.

Bunun sonucu, dediğimiz gibi, hayal kırıklığıdır, ve eğer genç, Batıda Humanist bir formasyon almış, Yunan ve Roma kültürlerinin ve bunların Batıdaki yapıcı ve kurucu rolünü kavramış ise, o zaman kendi hâli karşısında isyan edecektir.

İşte bu basamaklardan geçmiş olan ve Atatürk ilkelerinin tehlikeye düşebileceğini anlayan yazar, Atatürk devriminin yeni bir tefsirini vermekte ve şu sonuca varmaktadır ki, Batının birkaç yüzyıllık tecrübe ve görgüsünün canlı ve somut bilgisine dayanan bir eğitimi yeni kuşaklara vermekle, yurd tam ve gerçek anlamda batılılaştırılabilir, hattâ bu batılılaşmaya “İnsanlığın zihin gelişmesinde Türk ulusunun payı” denebilir. Türkiye, klâsik İlkçağla bugünkü Batı dünyası arasındaki bağlantıyı derinliğine kavratsa, hem Batının köleliğinden kurtulmuş olur, hem sözün en iyi anlamında Batılı olur, hem de Batılı olmıyan uluslara, gerçek uygarlığa yönelmekte yol göstermiş olur. Bunu da ancak Türk ulusu yapabilir, çünkü onun büyük talihi, sinesinde Atatürk'ü yetiştirmiş olmasıdır.

Buraya kadar kısa özetini vermiş olduğumuz düşünceler, kitabın giriş temasını teşkil etmektedir; bu anlaşıldıktan sonra, eserin asıl temasına geçebiliriz: Nasıl

oluyor da Humanizmanın derinliğine anlayışı gerçek eğitimin temelini ve ruhunu teşkil ediyor? Yazar bu soruya şu cevabı vermektedir: Batı denince, Hıristiyan Batı, bir de teknik yoluyla tabiat üzerine egemenliğini kuran Batı anlaşılmalıdır; fakat bu ikisinin yanında bir de Humanist Batı vardır ki, onu asıl Batı yapan budur. Çünkü bu Humanizma sayesinde ki Batı, insanı insan kılan, bu sebeple de her doğru eğitimin biricik özü olması gereken hürriyete: düşünce, yaşayış, vicdan hürriyetine, bir kelime ile, kişiliğin hürriyeti kavramına bağlanmış ve bunu geliştirmiştir. Ve yazara göre Batı insanlığı -bazı duraklamalar ve kıvrımlar bir yana- Yunan'ın ve Roma'nın Humanist bir şekilde anlayışı sayesinde daima bir düz çizgi üzerinde, ve bu yolda yürümüştür.

Demek oluyor ki yazar, insanlığın, ve özellikle Batı insanlığının, ve insanın iç-kültürünün gelişmesini rölativist bir görüşle açıklamadığı gibi, Oswald Spengler yahut Arnold Toynbee gibi "cyclique" kültür teorilerini kabul etmemektedir. Çünkü, dediğimiz gibi, ona göre insanlık için bir tek gerçek ilerleme vardır, o da ancak ve ancak eğitimi klâsik filoloji ile temellendirmekle mümkündür. Böyle olunca, yazar Hıristiyanlığın Batı kültürünü teşkil eden ana-unsurlardan biri olarak görülmesinin de aleyhinde olacaktır; nitekim öyledir.

Sinanoglu'nun "idealist" olarak niteliklendirebileceğimiz bu "mutlakiyetçi" görüşü, herkesçe kabul olunmayacak, türlü itirazlara ve tartışmalara yol açabilecek, birçok düşünür tarafından tek yönlülikle suçlandırılacaktır. Fakat burada, kendi özel düşüncelerimizi bir yana bırakarak şurasını kaydetmeliyiz ki, yazar, her insan ve her toplum için değer taşıyan biricik eğitim Humanist ve filolojik eğitim olduğu postulat'ını, yurdumuzda nadir görülen bir ciddilik ve tutarlılıkla ve konusunu iyice kavrayan bir bibliyografyaya dayanarak temellendirmektedir.

Bunun için ilkin, Batılı olmıyan dünyanın neden her türlü tarihsel ve ideal araştırmaya kapalı olduğunu incelemekte ve bu arada, Batı Avrupa ve Amerika bilim ve tekniği ile temasın sonunda Batılı olmıyan dünyada meydana gelen buhranın analizini yapmaktadır. (Bu vesile ile, Almanyadan gelip toplum üzerindeki yargılara çok kötü etkileri olmuş olan Kültür-Uygurluk ikiliğinin ne kadar yersiz olduğuna, tekniğin ancak Humanist anlayışla beslenen bir bilime dayanırsa insanlık için olumlu olabileceğine gereği gibi işaret etmektedir).

Bundan sonra yazar, Türkiye'yi batılılaştırma çabaları üzerinde durup, Türkiye'nin her türlü eğitim probleminin dayandığı Atatürk'ün, bir Türkün kaleminden çıkan en güzel moral portresini, -Atatürk'ün kendi sözlerinden ilham alarak- çizmektedir; ve bu portreye dayanarak yazar, şimdiye kadar Türk devrimi üzerine yapılan, çoğunu bildiğimiz, tefsirlerin neden yetersiz olduğunu bildirmekte ve, dördüncü diye işaretlediği kendi tefsirini vermektedir: Türk devrimi, Doğunun akıldışı olan mistik yahut dogmatik değerler sisteminin reddi ve onun yerine rasyonel ve insanca bir temele dayanan yeni bir değerler sisteminin konmasıdır; o zaman filolojik eğitimin kabulü, zorunlu bir sonuç olacaktır.

Bundan sonraki bölümler, tam batılılaşma ile Türk Humanizmasını ve bu Humanizmanın uyandığını gösteren bir sıra olayı; bu arada, Ankara Üniversitesinde Sinanoglu'nun da önyak olduğu klâsik diller öğretimini; yeni bir klâsik İlkçağ görüşünü, Türk Humanizmasının özünü (bunun İtalyan Humanizmasının tersine, dışardan gelen bir uyarıcı ile ve ulusun kendini koruma iç-güdüüne dayanarak doğ-

duğunu, ve inceleme ve ders alma konusu olarak sadece klâsik İlkçağ değil, fakat İtalyan Humanizmasının, Rönesansın ve ondan sonra gelen çağların bulunduğunu) incelemekte ve Türk Humanist hareketini temellendirmektedir.

Son bölüm, gelecek olan Humanismaya ayrılmıştır. Kitabı adım adım izlemekten vazgeçip şuna işaret edelim ki yazar, önce de dediğimiz gibi, tutarlı ve mantıklı eleştirme ve incelemelerinin sonunda, aşağıdaki sözlerle şemasını verebileceğimiz bir bilgi teorisi kurmuştur, öyle bir bilgi teorisi ki, epistemolojik sınırları aşmış bütün bir felsefenin anahtarlarını vermektedir, çünkü yazara göre bu teori, aynı zamanda bir zihin teorisi, daha doğrusu zihnin tarihsel gelişmesinin teorisidir:

1 — Filoloji: Gerçeğin statik cephesi

(Belirli bir insan eserinin gözleminden hareket edip onun, kişisel zihin birliği alanında tanınmasına götürür).

2 — Tarih: Gerçeğin tarihsel cephesi

(İnsan eserleri üzerine usavurmada hareket edip yargıya götürür).

3 — Felsefe: İdeal'de statik cephe

(Gerçeğin ideal, somut değerlerinin incelenmesidir).

4 — Felsefe Tarihi: İdeal'da tarihsel cephe

(İdeal değerlerin tarihidir).

Bu dört bilgi seviyesiyledir ki, insanlığın bütün zihin tecrübesini kavrayan bir senteze varılmış olur.

Dördüncü seviyeye Felsefenin Felsefesi, yani ideal değerlerin felsefesi katılacaktır ki bu, ebedî olarak doğru yahut mutlak olarak ideal olana götürecektir.

Önce de kısaca işaret ettiğimiz gibi, kitapta geliştirilen düşüncelerin bazıları tartışmaya, hattâ şiddetli itirazlara yol açacak niteliktedir. Bazı kimseler, eserin çıkış noktasına, kimi idealizmine takılacak, kimi ise metafizik olmanın bu kitabın metafizik köklerini kınayacaktır. Fakat bunlar, eserin değerinden bir şey kaybettirmez; tersine, bu haliyle kitap, toplumumuzun belki en büyük derdi olan eğitim derdi üzerinde düşündürmekte ve bu alanda düşüncelere ilham vermektedir. Onun için, Sinanoğlu'nun çalışması, bizce hatırı sayılır bir başarı ile sonuçlanmıştır. Her Türk aydınının l'Humanisme á Venir'i en büyük dikkatle okuyup, bunda geliştirilen düşünceler üzerinde derin düşünmesi gereklidir.

N. H.

